

„Az én észk költőim...”

...és hosszan következhetne a felsorolás, nevéké; kezdődik azonban ez az egész ott *Bereczki Gábor* professzornál, aki a fordítás e munkálataiba bevont, a munkaalkalmat az *Európa Kiadó* műhelye adta, és ennek most már másfél évtizede lesz lassan, és mindvégig érezhettem támogatásukat. Köszönet érte! Ha egyéb nem történt is, elindultak gondolatok és rokon-érzelmek, valódiak, itt bennem, e költők és népük iránt; nem véletlenül használtam egy szót, gondoljuk meg: észtek...! És elindulhattak kapcsolatok, bensők, remélem, az olvasókban is emitt-ott. *Észk költők* a címe annak az 1975-ben megjelent antológiának, melyben szerény társ-szerepem lehetett, s onnét a nevek: *Johannes Semper, August Alle, Valmar Adams, Uku Masing, Arno Vihalem, Kalju Lepik, Ivar Grünthal, Debora Vaarandi, Juban Smuul, Ellen Niit, Ain Kaalep*; közben egy alkalommal a *Szovjet Irodalom* számára *Arvi Siig*; és alighanem pontatlan a sorolás, hanem hát az élmény-részletesség sem adatik meg ebben az „előzetesben”, a költők így afféle kavicsként szerepelnek itt, soraimban, mint *Pilinszky János* versében a tengerpartot járó kisgyerek egyetlen-köve, olyan mindegyikük így, mindöröktől fogva valakié lehet bármelyiküknek egy verse, egy sora, egyetlené válhat akármi tőlük akárkinek, s az egész tengert zúgja vissza csendjük, és fordítva. Ott, a tengerparti-kavics-versben (s nem véletlenül szeretném egyik legkedvesebb versem pattintásnyi villanását adni emlék-fényül, tisztelet-jelül e rokonainknak!) elválásról van szó; mármost a költészet nagy vigasza, hogy maradandó lehet, ha magunk is úgy akarjuk. Élhet a kapcsolat; s hogy eseménytörténetig jussak legalább, elmondom gyorsan: egyre-másra vágyódtam a feladatokon *túli* észk-fordításra is. Bereczki professzor és felesége, a tárgykörnek nemcsak szakértői, de nagyszívű istápolói az ügynek, értő fordító-művészek és önzetlen nyersfordítók, az együttdolgozás oly alap-fogalmával ismertettek meg, ami számomra ma is példaszerű és mindenkor áhított. Magam kértem tehát matériát tőlük, s kaptam is, és az ő tanácsuk, irányításuk, szeretetük vezetett oda – vezetett engem; de, ami a legfontosabb, juttatta a dolgot, s nem általában, hanem konkrétan, gondol –, hogy újabb nevek sorakozhassanak az eddigiek mellé „az én...” listámon, azaz, majdani világirodalmi versfordításkötetemben, illetve itt e hasábokon. Akiket még megismertem, ha töredékesen is, ha legfőbb vonalak nyomán csak, villanással, vagy alap-ráérezhetéssel, íme, álljon itt a kavics-utalás őket illetően is. *Arvo Valton, Aira Kaal, Juban Viiding, Madli Morell, Vivi Luik, Mats Traat, Jaan Kaplinski, Jaan Kross, Kersti Merilaas...* és most jövök rá, hogy egyéb dolgok is voltak közben, például a *Lombos agak szivverése*, a *Móra Kiadónál* 1983-ban a világirodalom emennyi-annyi

„madarokról és fákról” szóló versével megjelent fordításantológiám is „egy-az-egybe” Bereczkiéktől kért észteket is tartalmaz, csak akkor még nem mer-tem nekiveselkedni, azaz, még ennyire se, de úgy érzem, a java hátravan így, s össze kell állnia egyszer egy „teljesebb” és „saját” kis észteket... tehát vannak tervek, legyen erőnk és lehetőségünk a tiszta ügghöz; a kedvünk meg- van, és egyelőre – ami a legfontosabb –, itt vannak ők maguk; az én észte-jeim néhány „képviselője”, pár verssel. Köszönet e megvalósulásért mindenki- nek, akit köszönet érte illet.

TANDORI DEZSŐ

JAAN KROSS

Barátom ablaka előtt...

Barátom ablaka előtt
május zúdít esőt
a kesernyés illatú tujafára.

Barátom asztalán
szótárak, kitarva,
bennük görög, szláv, gót, latin betűk.

Barátom, láthatóan,
e puszta betűkbe mélyed,
asztalára hajolva.

De a görög, szláv, gót, latin betűk honában
– ki látja? – május esője zuhog
a tujafára.

Zuhog, suhog az eső,
pontosan, mint az én barátom
ablaka előtt.

A végtelenség pillanata

Furcsák a virágok:
nappalra nyitnak,
alkonyatra bezárnak.
Minden egyébbel
épp fordítva van ez.
Minden egyéb: nappal van zárva;
szín, forma, érték, haszonelv,
a lakat, a láda;
s jön akkor az alkony a zajtalan kulccsal,
szín, forma, érték, haszonelv
mögül kitarul
a Fatörzs, a Fűszál, az Ódon Kőfal, a Rom Vár,
mellettük az Új Fal, a Meszesvödör,
ottfelejtve az Épület állványzatán,
s a végtelenség e pillanatában,
ha jön a sötét,
a szív
meglátja néha Minden Dolgok Lényegét.

VIIVI LUIK

A visszajárók

Idők csak eljárnak,
szánalmak fakadnak;
madarak elszállnak:
tollak, ha maradnak.

Még magas égboltról
őszi derű les ránk:
mint rég... mintha otthon
- rég - ablakot mosnánk.

Fürkészem a messze
kék eget mind többet.
Anyám jár eszembe,
s tűnt fények... a földek.

Megállni, hallgatni...

Fáradni, megállni,
kőre, tuskóra lépni,
sietős vándorokat
útfélről nézni.

Megállni, hallgatni,
szemet égre szegezni;
fönn nyírfakorona,
kövön lenn moha: ennyi.

Forrást észrevenni,
tudni: rejt még tehát
vizet a föld, mely tör feléd,
kristály-szent tisztaság.

Homokon, kavicson
pillantást átpréselni,
mélyek mozgásával
megértőn egynek lenni.

S akkor a vándor-néppel
megint nekieredni.
Igét, látomást, képet
hinni újra, követni.

Forrást – hívője – hagyni,
áradni csak tovább,
vinni – hinni! – öröklét
esztelen pillanatát.

DEBORA VAARANDI

Tavaszi cselfogások

Tavaszi fogások,
ti aljas cselfogások!
Csontfájások, hasogatások,
derekunk táján
szorgoskodó fakopáncsok.
Falábon fabábok:
gondolataink nekivágnak
– hopsz, hopsza! – a határnak.
Angyalgyökér, boglárka:
rágom a tavaszt trallázva.

Rövid ahhoz az élet...

Rövid ahhoz az élet
hogyan élni megtanuljunk
létezni megtanuljunk
hogyan szemtől szembe nézzünk
bármivel ami van
sajduló szívvel
saját magunkkal
kedvesem
veled

*Messze menni
folyton-folyvást*

Messze menni folyton-folyvást
visszajönni folyton-folyvást
otthoni udvar fűvére
puha-nedves
ha jársz rajta
mezítláb
vissza a vén boronafalhoz
az tartott meg szálegyenesnek
idegen város
messzi magányán
hogyan elmentél
s visszajöttél

MATS TRAAAT

Madárvasár

Hallgasd a madárdalt, tavasz szenvedélyét!

A jege-tűnt tavon fénylenek a pászmák,

A jege-tűnt tavon fénylenek a pászmák,

halld e szerelmi dalt, hatalmasan árad,
szürke nappalunkba ontják sárga csőrök,

mint örök reményt, mint izzó, rőt parázslást.

Megenyhül a világ, éjjel az anyaföld

éberén faggatja ölében a szülés

fájdalmait; gúnyos mosoly öreg arcán.

annyi

annyi a látnivaló
 dicsérni se győződ
 a fényt az árnyat
 a fény meg az árny játékait
 az örök eszmebolyongást
 a föld fölé hajló fákat

 szeretem a nyarat
 mindenk
 felett és alatt
 síma homokbuckáit

 a vakító-világos falakat
 a nyári nap keze alatt
 minden kert egy örökkévalóság
 fűszál a gyermek kezében

 ajtók-ablakok tárva
 semmi görcsük-reteszük
 a szem mindent elér
 még a viharban is ott
 a lélek útjának nem szab határt
 semmi forma

Imádság

Hogy szerettem volna hosszan
 írni mondatom. . . !
 Ó, nagy ég, kérlek, adj
 lélegzetnyi szünetet,
 szünet szakadéknak mélyet,
 csendességnek hosszadalmat,
 hallgatás termének ürt –
 léleknek hálaímát.

MADLI MORELL

Négy haiku

Öreg zongora
 – félszárnyú, sötét madár –
 szárnyal, mint soha!

XXX

Tölcsérgomba-nép.
 Virágcsokor a vén fa
 sírhalmára lép.

XXX

Daru-ék röppen.
 Szarufa az év fölött
 őszi esőben.

XXX

Tört jég-szájon át
 meséket dadog a víz,
 s fékező magát.

A világ peremén

Csillog a tenger, marja szemünket.
 Parti kövek perzselik a talpunk.
 Boglárkák, omladék-peremről,
 a csitult víz fölé hajolnak.
 Világ peremén – kék végtelenség!
 Miért, hogy oly' komor most ez a nimbusz,
 mit átitat szépséggel telt világ-gond?
 Remegés, rángás járja át a lelket. . .
 A tenger túlfelén, igen, ott mi lehet?
 Minden tenger előtt megszakad a világ.
 A tengeren túl: más apók, anyók,
 más boroshordók vannak, más örömek, más
 dallam szól, más nyelv járja, mennyiféle. . .!
 Adj' istent mondunk? Nekik búcsúszó az,
 bal oldal nekik a jobb oldalunk.
 Csend. . . csend. . . A boglárka virága fénylő
 port szór az égercserjés-belvilágba.
 Nem segít most már semmi hatalom –
 a Tavasz nevű Idő véget ért.
 Mondjátok, amit mindig mondotok:
 hogy a „világvégénél” komiszabb ez.
 Átkom, könyörgésem szóljon: „Gyerünk,
 kezdjétek újra. . .” – ?! Legyen más idők
 kezdete a végből, sötétből újra
 világosság. . . fogjon megint a varsám
 arany halat. . . De nem hallgat reám már
 az arany hal. Les rá mohó sírály.
 Csillog a tenger, marja szemünket.
 Parti kövek perzselik a talpunk.
 Boglárkák, omladék-peremről,
 a csitult víz fölé hajolnak.

„Ég veled, barátom...”*

Jeszenyin halála és a jeszenyinizmus

Sokan úgy látták, hogy élete végén Jeszenyin elpazarolta zsenijét, isten dudája elherdálta talentumát. A valóság ennél bonyolultabb és szomorúbb is. 1924–25-ben a költő sokat hányódott, törődött. Nem volt állandó, bejelentett lakása, hol itt, hol ott húzta meg magát. Lesoványodott, legendásan dús haja megritkult, szeme kékje megszürkült; gyermeki jókedve, mosolya, szemének, szájának kifejező ereje eltűnt. A kemény kobakú, szilaj legény élete végén űzött farkaskölyökre hasonlított.

Rengeteget dolgozott, élete gyertyáját két végén égette. Gyűjteményes köteténc kiadói jogát eladja a *Goszizdat*nak (Állami Kiadó), tízezer sort, soronként egy rubelért, egy összegben kétezer rubelt kér, a többi kifizetését részletre tervezik 1925 augusztusától 1926 áprilisáig. Nagy terveket sző, az utolsó időszak verseit *Berkenyemáglya* című kötetébe gyűjti össze.

1925 márciusában megismerkedik *Szofja Andrejevna Tolsztajjával*, Lev Tolsztoj unokájával és szeptember 18-án házasságot köt vele. Kapcsolatukról azt írja *Nyikolaj Verzsickijnek*: „*A családi élet se akar összerázódni. (...) Új rokonsággal aligha fogunk összelelegedni, itt minden annyira tele van a nagy öreggel, olyan sok van belőle mindeniütt, az asztalokon és a fiókokban, a falakon és talán még a mennyezeten is, hogy élő ember számára nem marad hely. Ez pedig fojtogat engem...*” (Moszkva, 1925. június–július.)

Jeszenyin hiába érezte magához közel Tolsztojnak a földhöz való viszonyát, a saját szavaival szólva, „a természettel közösségben élni” elvet. (Élete utolsó két esztendejében falura akart költözni, a falusiak életét akarta élni.)

Hiába vonzotta Tolsztoj látásmódja és ragadta meg „a földművelő munka fensőbbisége más munkákhoz képest” felfogás, a Tolsztoj-unokával kötött házasság, az új környezet felerősítette benne korábbi érzését, hogy számára Tolsztoj mégiscsak úr, hogy gyökeres különbség van köztük, amely kihat új családi életére is.

Balsejtelmci hamarosan igazolódtak: újabb házassága is tévedésnek bizonyult. Bár fegyelmezni próbálták magukat, mégis egyre gyakoribb lett a veszekedés, civódás Jeszenyin és Szofja Andrejevna között. A költő mind gyakrabban járt laza részegen. Ha valaki ingerelte, rögtön belekötött, megtorolta a legkisebb bántást is. *Nyikityin* jól látta: „*Szerjozsa az utolsó időkben hunyorog szemmel élt... hunyorogva korbelykedett, és hunyorogva csinálta botrányait.*” *Alekszander Voronszkij* 1925 kora tavaszán már Bakuban is „számkivetett és hivatalan vendégnek” látta a költőt, „egész lényét számkivetettnek” érezte, és beléhasított a felismerés: „már nem fog sokáig élni; kialszik benne a láng.”

*Részlet a *Jeszenyin világa* című kismonográfiából, amely az Európa Könyvkiadó gondozásában fog megjelenni.

Jeszenyin az utolsó években már beteg volt, de nem akarta magát gyógykezeltetni, félt a kórháztól. Amikor pedig hosszas rábeszélésre beleegyezett, hogy beutalják a klinikára, megtiltotta, hogy felesége, Szofja Andrejevna felkeresse.

Alekszandra Jeszenyina így emlékezik vissza erre az időszakra: „November 26-án Szergej a Pirogov utcai idegklinikán fekiüdt. Szép, világos szobát kapott a második emeleten, az ablak előtt behavazott, nagy fák álltak. Megengedték, hogy a saját pizsamájában járjon, otthonról kapjon ebédet. Néha Kátya vitte be neki az ételt, de ez rendszerint az én feladatomból volt.

Az egyik vasárnap meglátogatta Anatolij Marienhof a feleségével, Nyikrityinával, a Kamaraszínház művésznőjével. Először láttam őket Szergej és Marienhof összeveszése óta, igaz, hogy nemrég kibékültek. Szergej nem várta őket, zavartba esett, egy kicsit ideges volt. Nem tudták egymást megérteni, és Szergej hirtelen panaszkodni kezdett a kórházi rendre, azt mondta, hogy dolgozni akar, de ebben a környezetben nehéz. Valóban a klinikán nehéz volt dolgozni. Egész éjszaka nem oltották le a villanyt, a kórterem ajtaja sarkig nyitva állt.

Különösen nehezen viselte el Szergej a látogatási napokat, mert az ő szobája a bejárat mellett volt, a látogatók ott haladtak el és be-benéztek hozzá.

Kéthónapi kórházi kezeléstről volt szó, de két hét múlva Szergej úgy döntött, hogy nem marad egy hónapnál tovább. Nem szándékozott visszatérni Tolsztaijához, az a gondolat is megfordult a fejében, hogy végleg elhagyja Moszkvát, Leningrádban telepedik le.

December 7-én táviratot küldött Erlich leningrádi költőnek: »Azonnal keress két-három szobát. 20-án Leningrádba megyek lakni. Táviratozz. Jeszenyin.«

Az ő terve szerint ebbe a két-három szobába vele kellett volna mennem nekem is Kátyával.

December 19-én Kátya és Naszedkin törvényes házasságot kötöttek az anyakönyvi hivatalban, és ezt azonnal megmondták Szergejnek. Szergej örült a híreknek. Ragaszkodott Vaszilij Fjodorovicshoz, és ő maga mindig azt tanácsolta a húgának, hogy menjen feleségül hozzá.

Azonnal elfogadtuk azt a döntést, hogy Naszedkin is Leningrádba jön, és velünk fog lakni. S ugyanott, Leningrádban megtartjuk a lakodalmukat.

December 21-én Szergej valamilyen ürüggyel kiment a klinikáról. Máskor is előfordult már, hogy kiengedték, de még aznap mindig vissza is tért. Most nem jött meg. Otthon sem volt. Az egész házat izgalomba hozta, minden percben vártuk.

Két napig a szerkesztőségi és a kiadói dolgait intézte, és elbúcsúzott a barátaitól. Az estét a Herzen-ház klubjában töltötte.

December 23-án este hárman voltunk Szonyánál: Szonya, Naszedkin és én. Este hét óraker megjött Szergej is Iljával. Haragos volt. Senkinek sem köszönt, le sem vetette a kabátját, gyorsan átment a másik szobába, ahol a dolgái voltak, és sietve bedobálta őket egy bőröndbe. Majd Ilja, a kocsis segítségével kivitte a holmiját a lakásból. »Viszontlátásra« – morogta a foga közt Szergej, s ő is kilépett a házból, becsapva maga után az ajtót.

Szonyával kimentünk az erkélyre. Csendes, langyos este volt. Nagy pelyhekben, lustán keringve bullott a hó. A főbejáratnál Ilja és a két bérkocsis a szánon rendezgették a bőröndöket. Lentről jól hallatszott az elutazók hangja.

Láttam, amint Szergej felül a második szánra. A torkom hirtelen összeszorult. Nem tudom megmagyarázni akkori állapotomat, nem tudom, miért, de egyszerre csak felkiáltottam:

- Isten veled, Szergej!

Némán hulltak a hópelyhek, belepték Szergej sapkáját és nyitva felejtett kabátjának prémgallérját.

Ilyennek láttam Szergejt utoljára.

Hirtelen felemelte a fejét, kedves, ragyogó mosolyával rám mosolygott, intgetett, és a szán eltűnt a báz sarka mögött."

Jesznyin elbúcsúzott barátaitól, még a haragosaitól is azt kérte, ne emlékezzenek rá rossz szívvel. Puskin moszkvai szobrához is elment, hogy elbúcsúzzon költői eszményképétől. Meglátogatta első feleségét, Zinaida Reichet, elbúcsúzott gyerekeitől, Tatjánától és Konsztantyintól. Mindenkinék azt mondta, hogy Leningrádba utazik, és új életet kezd.

Szinte teljesen pénz nélkül indult útjára, a tíz évvel ezelőtti költővé avatás színhelyére. Naszedkint kérte meg, hogy egy 250 rubeles csekket váltson be és küldje utána a pénzt. Sokan elhitték a költőnek, hogy remekül van, szakított Szonyával, véglegesen átköltözik Leningrádba, ahová azért megy, hogy új életet kezdjen és dolgozzon.

Elment *Ivan Jevdokimov*hoz, az Állami Kiadónál készülő *Összegyűjtött műveinek* a szerkesztőjéhez is. Átadott neki egy írásbeli nyilatkozatot, amely szerint minden korábban adott meghatalmazást érvénytelenít.

December 25-én érkezett Leningrádba, az Angleterre hotelban az ötös szobában szállt meg, ott, ahol korábban *Dumcannal* is lakott. Négy napot töltött barátaik körében. December 27-én reggel szállodai szobájában *Usztyinová*-nak, egy régi íróbarátja feleségének a jelenlétében átadott egy darab papírra írt verset Wolf Erlichnek azzal a kikötéssel, hogy Erlich csak később olvashatja el. Aztán a belépő szobaasszonynak zsörtölődve mesélte, hogy az este tintát sem talált, ezért megvágta a karját és vérével írt verset. A 27-ét Erlich, Usztyinov és Usztyinova körében töltötte. Délután Usztyinovnak *A fekete emberből* olvasott fel részleteket. Másnap Erlich, Usztyinova és Usztyinov a szálloda alkalmazottjainak jelenlétében kinyitatták Jesznyin szobáját. Az orvosszakértők megállapítása szerint a költő 28-án hajnali 3 és 5 óra között kivethette el az öngyilkosságát.

1918-ban, a *Falusi szertartáskönyvben* csupán pillanatnyi keserűség dik-tátá lemondásnak tünnek szavai: „*Szívem nehez örömkeseű... / Felvérzi számat az ének... / (...)* annyit tudok: meghalni inkább, / mint élni / lenyűzött / birrel!”

De már a baku-i búcsúintés nemcsak a Kaukázustól, hanem az élettől való búcsúvétél gesztusa is: „*Ég veled, Baku! Törökföldi kék / Hidegül vérem, éom szertemállik... Ég veled, Baku! Ég veled vig ének! / Barátomat utólszor ílelem*". A távoli üzenet összecseng vérével írt búcsúversével: „*Ég veled, barátom, isten áldjon, / elviszem szívemben képedet. / Kiszabattott: el kell tő-ed válnom, / egyszer még találkozom veled. / Isten áldjon, engedj némán el-köszönöm. / Ne borgaszd a fejedet, hiszen / nem új dolog meghalni a földön, / és nem újabb, persze, élni sem.*" (Rab Zsuzsa fordítása)

Csillagárva kései magyar költőtársa ezt írta: „*kész a leltár. / Éltem – és ebbe más is belehalt már.*" Mindkettőjüket megelőzte a halálban és a búcsúintésben a „szürkeségek magaslatára” emelkedő *Blok*: „*Mit éljek itt, szívem*

sivár! / Ha volt is bármi cél... / Ami rám vár, hiába vár". Majakovszkij ítélete így hangzik: „A szerelem bárkája szétzúzódott az élet partján.” Mintha bennük is a múlt kelet-közép-európai poétasorsa üzent volna, rövide szabva földi jelenlétüket.

Jeszenyin húgai, Kátya és Alekszandra december 25-én, a téli szünet első napján hazautaztak Konsztantyinovóba. Többnapos szélcsendes hóesés után, december 28-án hóförgeteg kerekedett. Zúgott a vihar, kavarta a havat. A szülőfalu nagyharangja izgatottan szólt, hangjával segítve az utasokat, hogy a hóviharban eljussanak a lakóhelyhez. Másnap reggel a Jeszenyin családra rászakadt a leningrádi tragédia szomorúsága. Alekszandra Jeszenyina emlékezete így őrizte meg a fájdalmas események krónikáját: „Tizenegy óra körül a sürgönykibordó meghozta az első, figyelmeztető táviratot: »...Szergej beteg. Leningrádba utazom. Naszedkin.«

Szergej beteg, mi történhetett vele az alatt az öt hónap alatt, amióta nem látunk? Idegesek lettünk, de az némileg megnyugtatt bennünket, hogy mellette van szívbeli barátja, Vaszilij Fjodorovics.

Három óra körül ismét jött a sürgönykibordó, ez alkalommal hozott még két táviratot: egyet Moszkvából, Szergej barátjától, Anna Abramovna Berzinytól, aki azt írta: »Szerencsétlenség történt, gyertek hozzám«, a másikat Vaszilij Fjodorovicsától, Leningrádból, Szergej halálhírével.

Házunk megtelt sirással és nyugtalansággal. Azonnal indulnunk kellett, bár a vonat az állomásról csak késő este indult, de már kezdett szürkülni, és az utóbbi napokban az utakon hóbegyek keletkeztek, amelyeken át el kellett jutnunk az állomásra. Lovunk szügyig süppedt a hóba.

Másnap reggel hárman, anyánk, Kátya és én megérkeztünk Anna Abramovnához. Apánknak otthon kellett maradnia, kellett valaki otthon a házban. Miután megérkeztünk Moszkvába, s megtudtuk a részleteket, feladtuk neki egy táviratot: »Temetés holnap, 31-én.«

Szergej halála váratlanságával sokakat lesújtott. És egyszerre világos lett, milyen nagy a nép szeretete a költészete iránt.

A vonathoz, amely Szergej holttestét hozta Leningrádból, több ezer ember kiment a Kalancsevszkaja térre, hogy részt vegyen a gyászmenetben. A koporsót Szergej holttestével a Nyikitszkij körúton levő Sajtóház (a mai Újságírók Háza) dísztermében állították fel. A Sajtóház kerítésének vasrácsaira nagy vásznat feszítettek ki, amelyre nagy, fekete betűkkel ez volt ráírva: »Szergej Jeszenyin, a nagy nemzeti költő teste nyugszik itt.« Egész éjjel, virradatig végeláthatatlan áradatban jöttek az emberek, hogy végső búcsút vegyenek Szergejtől. Szól a gyászdal, kattognak a tudósítók fényképezőgépei, a művészek rajzokat készítenek. Vált a díszőrség.

A Népbiztosok Tanácsának határozata értelmében Szergej temetéséről az állam gondoskodik.

A temetésen minden irodalmi szervezet részt vett, sorfalat álltak, amely előtt elvonult a gyászmenet.

December 31-ének ködös reggelén a gyászinduló hangjaira Szergej koporsóját legjobb barátai a vállukon vitték ki a Sajtóházból, és ráhelyezték a gyászkocsira. A sok ezres tömeg elindult a Sztrasznaja térre (ma Puskin tér), a Puskin-szoborhoz. A temetés egyik résztvevője, Libegyinszkij, befejezve visszaemlékezéseit Jeszenyinről, 1957-ben ezt írta: »Mielőtt kivittük volna Jeszenyint a vaganykovói temetőbe, koporsóját körbevittük a Puskin-szobor

körül. Tudtuk, mit teszünk: ő a puskini dicsőség méltó utódja volt. A Puskin-szobortól a menet a Tverszkaja jobb oldalán a Herzen-házhoz vonult, ahol ebben az időben Moszkva minden irodalmi szervezetét összpontosították. Itt volt a második állomás. Az írók szövetségének elnöke, Kirillov mondott búcsúbeszédet.

A harmadik állomás a Kamaraszínháznál volt. A színház vonószzenekara a gyászdulót játszotta, Ceretelli színész pedig koszorút helyezett el a halottaskocsin.

A Kamaraszínháztól a menet a vaganykovói temetőbe indult. A soknapos hóvihár után ezen a napon szélcsend volt és tavaszi meleg. Talpunk alatt cuppogott az olvadt hó. Dél felé szétoszlott a köd, felragyogott a fényes nap, de ez a meleg nem tudta eloszlatni a bánatunkat.»

Jeszenyin halálát követően kampány indult a „társadalmi rosszként” jelentkező „jeszenyinizmus” ellen. A költő öngyilkossága a NEP-korszak éveiben utat tévesztett értelmiségi fiatalok körében öngyilkosság-sorozatot indított el. Jeszenyin sírjához a wertheri időket idéző módon zárandokoltak az öngyilkosjelöltek. Több szenzációhajászó írás, cikk, brosúra jelent meg róla. A bulvárirodalom és a zsurnalizmus szennyes áradata zúdult emlékére. Ilyen szomorú hatású volt *A. Krucsonib Jeszenyin sötét titka* című könyvecskéje és *A. Marienhof Regény hazugság nélkül* („Roman bez vranyja”). Ez utóbbiról Gorkij így ír *D. A. Lutobinnak*: „Nem vártam, hogy A. Marienhof »Regény hazugság nélkül« című műve tetszeni fog Önnek, nekem nincs jó véleményem róla. A szerző leplezetlenül nihilista; Jeszenyin alakját gonoszul ábrázolja, drámája így nem érthető. Pedig mélyen tanulságos, nem kevésbé, mint Jeszenyin költészete.”

Gorkij kisregényt szeretett volna írni Jeszenyinről, de a *Klim Szamgin* élete című nagyszabású befejezetlen „regénykrónikája” (1925-től 1936-ig dolgozott rajta) elvette idejét és erejét. Az 1927-ben megjelent *Szergej Jeszenyin* című írása józan, szélsőségektől mentes, jogos bírálatot is tartalmazó, de a lényegét tekintve értékelő és elemző munka. A költő tragédiáját szociális drámának látja: a faluból kikerülő, de a várossal teljesen azonosulni nem tudó, patriarchális nézeteket valló ember katasztrófájának.

Gorkij, *Bednij*, *Lunacsarszkij*, *Majakovszkij* Jeszenyin valódi értékeit védte, amikor a „kulák”-nak és „huligán”-nak bélyegzett költő és műve a dekadencia elleni harc pergőtüzébe került. A torzítást érzékelteti, hogy nemcsak a *Kocsmás Moszkva* verseit látták az ifjúságot megrontó „romlás virágainak”, hanem ezen a szemüvegen át nézték az egész életművét is. Támadó cikkek jelentek meg ilyen típusú címadással: „*Lepleztétek le a huliganizmust!*” ...Azzal vádolták a költőt, hogy ideológiája a *Kocsmás Moszkvában* alakult ki és eszmei szempontból a falu és az ún. nemzeti karakter legreakciósabb vonásait testesíti meg.

Végletek ütköztek Jeszenyin értékelésében. Voltak, akik a teljes azonosulásnak adtak hangot, mások pedig csak a tagadás oldaláról közelítették a problémákhoz. Gyemjan *Bednij* is fellépett a negatív jelenségek ellen, rámutatva a költő életének tragikus okaira, de elismerve tehetségét, művészetének vívmányait. Határozottan fellépett *Majakovszkij* is a költő emlékét elhomályosító barátok és albarátok „intimpistáskodása” ellen: „*Szerjozsa, mint irodalmi tény, nem létezik. De van a költő: Szergej Jeszenyin. Kérem, arról beszéljenek!*”

Lunacsarszkij úgy ítélte meg, hogy Jeszenyin tragédiájáért felclősek mind- azok, akik körülötte voltak, szerették, de időnként nem tudták őt elviselni, ezért nem is segítették. Jól látta, hogy Jeszenyin, aki sokszor gondolt a halál- ra, aki nem az élet hosszúságát, hanem a minőségét tartotta fontosnak: „*úgy akart élni, mint egy igaz ember, vagy inkább élni sem akart*”.

A viták sűrűjében érlelődött egy józan felfogás is, amely szerint a „jesze- nyinizmus”-t úgy kell tekinteni, ahogy a „tolsztojanizmus”-t és annak elferdít- tett értelmezését. . . Lunacsarszkij ebben az értelemben írta: „*A jeszenyiniz- mus ellen a legjobban maga Jeszenyin barcolt.*” A kétirányú túlzás, a jesze- nyinizmus és az ellene indított kampány sem tudta eltakarni Jeszenyin művé- nek valós értékeit. *Ilja Schneider*, újságíró és színházi szakember, *Isadora Duncan* fogadott lányának, *Irmának* az élettársa így foglalja össze hiteles kor- tanúként a „jeszenyinizmus”-ról alkotott véleményét: „*A jeszenyinizmus fogal- ma, mint a dekadencia szinonimája járta be az országot. De ezzel egyidőben megkezdődött a harc az ifjúságért, Jeszenyinért, a »jeszenyinizmus« ellen. Ezt a barcol Lunacsarszkij, Gorkij, Gyemjan Bednij, Bezimenszkij és Majakovsz- kij vezette. Ismertté vált Jeszenyin búcsúverse, melynek ezek a zárószorai: »nem új dolog meghalni a földön, / és nem újabb, persze, élni sem.«*

„...Nyomban világossá lett – írja Majakovszkij –, hogy ez az erőteljes vers – épp ez a vers – mennyi ingadozó embert visz majd rá, hogy kötél, vagy revolver után nyúljon. E vers ellen csak verssel lehet és kell küzdeni.

Igy hát a Szovjetunió költőinek föladták a társadalmi megrendelést: verset írni Jeszenyinről. Soron kívül fontos és sürgős megrendelés, mivel a jeszenyini sorok gyorsan és pontosan hatni kezdtek.”

Jeszenyin búcsúverse pesszimiztikus befejezésének parafrázisaként Maja- kovszkij ezt írta: „*Ebben az életben / meghalni / nem nehez. / Élni az életet / sokkal nehezebb.*”

Jeszenyin halála után *Alekszej Tolsztoj* így fogalmazott: „*Jeszenyin égett a forradalom idején, és fulladozott a bétköznaptól, elbagyta a falut, de a város nem fogadta be. Életének utolsó éveiben elpazarolta zsenijét. El- tékozolta saját magát.*”

Egy évvel Jeszenyin halála után, 1926 decemberében *Mejerhold* színházá- ban vitát tartottak erről a témáról: „*Jeszenyin és a jeszenyinizmus. Viharos vita volt. Még az akkoriban legszélsőségesebb – őrhely-párti – Jermilov is Jeszenyin védelmére kelt a jeszenyinizmus ellen: Jeszenyin költészetét a de- kadencia költészetének nyilvánítani egyszerűen ostobaság, mert az ő művésze- te bonyolult és sokszínű. . .*

Lelkesen fogadták Oresint, Jeszenyin barátját. Az elnökség címére állandó- an záporoztak a kérdések. A felszólalók elmondták, hogy a fiatalság várja Jeszenyin műveinek helyes értékelését.

Pár nappal ezelőtt, Jeszenyin születésnapján, a költő két húgával, Jekatye- rina Alekszandrovnával és Alekszandra Alekszandrovna Jeszenyinával és K. Zelinszkijjal kimentünk a vaganykovói temetőbe. Már távolról láttuk a nagy tömeget a sír körül. Az emberek emlékeznek erre a napra. Az egész sirt virá- gok borították. Az emberek szólanul álltak. A virágok beszéltek helyettük...”